

Merete Saus:

Gjenoppretting og forsoning i barnevernets møte med urfolk og nasjonale minoriteter

Stikkord: Urfolk, nasjonale minoriteter, fornorskning, de-kolonisering, restorativ praksis

Innholdsfortegnelse

Gjenoppretting og forsoning i barnevernets møte med urfolk og nasjonale minoriteter	1
Innledning	2
Samene	3
De fem nasjonale minoritetene	4
Utfordringene i samene og de nasjonale minoritetenes møte med barnevernet	5
Konvensjoner for urfolk og nasjonale minoriteter	6
Fornorskning, assimilering og ekskludering	8
Historiske traumer	9
Kolonialisering av sinn	10
Makten i fortellingene	11
De-kolonisering gjennom urfolkskunnskap	12
Restorativ praksis	13
Gjenoppretting og forsoning	15
Avslutning	15
Litteraturreferanse	17

Innledning

Dette kapittelet handler om barnevernets møte med urfolk og nasjonale minoriteter. Forskning, brukerundersøkelser og offentlig debatter viser at barnevernet dårlig omdømme blant minoritetsbefolkningen og at det er utfordrende både for brukerne og barnevernsansatte (Bufdir, 2016; Saus, Salamonsen, Douglas, Hansen, & Thode, 2018; Øverli, Bergman, Finstad, & Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk, 2017). Undersøkelser har vist at møte mellom barnevernet og minoriteter har utfordringene når det gjelder tillit, samhandling og kommunikasjon (Fylkesnes & Netland, 2012). Barnevernet kritiseres for manglende involvering av brukerne med minoritetsbakgrunn, manglende helhetstenkning i møte med familier med minoritetsbakgrunn og lav legitimitet blant minoritetene (Saus, 2019a). Minoriteter forteller om en omfattende frykt for barnevernet i sine respektive minoritetsgrupper (Fylkesnes, Iversen, Bjørknes, & Nygren, 2015; Saus et al., 2018).

Grunnen til disse omfattende samarbeidsproblemene er mange. En av grunnene kan man finne i barnevernets historie som en aktør i myndighetenes politikk overfor minoritetene. Mens barnevernets egen forståelse av sin virksomhet er at det er arbeid rettet mot familier og barn og barnas omsorgs- og livssituasjon, har minoritetene en forståelse av at barnevernet er en del av myndighetenes behandling av dem som minoritetsgruppe. Hvis barnevernet ikke tar høyde for denne forskjellen i forståelsene av barnevernets virksomhet, kan det være vanskelig å gjøre noe med utfordringene i møtene mellom barnevernet og minoritetene. I dette kapittelet tas det utgangspunkt i barnevernets rolle i fornorskings-, assimilering- og ekskluderingspolitikken overfor samene og nasjonale minoriteter. Kunnskap om barnevernets rolle som en aktør myndighetenes politikk overfor minoritetene gir innspill til hvordan barnevernet kan møte utfordringene i samarbeidet med minoritetene. I forlengelsen av denne drøftingen, stilles det også spørsmål ved hvordan barnevernet kan bidra til gjenoppretting og forsoning. Oppmerksomheten mot de individuelle møtene mellom barnevernsarbeidere og familier, men hvordan holdningen til urfolk og nasjonale minoriteter gir strukturelle rammer for møtene mellom barnevernet og folk.

Kapittelet er tredelt. For det første er det en kort introduksjon til samene som er et urfolk i Norge, de fem nasjonale minoritetene i Norge og internasjonale konvensjoner som gir disse folkegruppene særlige rettigheter i møte med myndighetene. For det andre beskrives fornorskningen som disse folkegruppene har blitt utsatt for og rollen barnevernet har hatt i fornorskningshistoriene. For det tredje drøftes anerkjennende og demokratiske arbeidsmetoder som barnevernet kan møte samene og de nasjonale minoritetene. Formålet med kapittelet er å

vise hvordan barnevernet kan bidra til å rette opp den urett som er forvoldt urfolk og nasjonale minoriteter i Norge. Kapitlet bringer inn ny kunnskap om at norsk barnevern har et ansvar for å bidra i gjenoppretting og forsoning i arbeid med urfolk og nasjonale minoriteter. Videre gir kapitlet ny kunnskap om hvordan barnevernet kan forholde seg restorative prosesser som foregår innen internasjonal urfolks- og minoritetsfeltene. Om norsk barnevern lar seg inspirere av disse internasjonale prosesser i barneverns- og urfolksrelatert forskning, kan barnevernet bidra til gjennomretting av tillit og reparere noen av det som barnevernet har vært med på å bryte ned.

Samene

Samene er et urfolk i Norge. Begrepet urfolk kan være vanskelig å forstå. Å være urfolk betyr ikke at man var først, men at det er et folk som levde i området før staten ble opprettet. Det er flere nasjonale lover og internasjonale konvensjoner som gjelder for samene i Norge fordi de har status som urfolk. Samene har et eget folkevalgt organ, Sametinget, som har som oppgave å sikre at samene kan utvikle sitt språk sin kultur og samfunnsliv og skal jobbe for likeverdig behandling og fremme samiske interesser.

Samene er et folk som leve i fire nasjonalstater; Norge, Sverige, Finland og Russland. Tradisjonelt har samene bodd i små lokalsamfunn fra Finnmark helt ned til Hedmark, med en majoritet i Nord-Norge. Det finnes flere samiske språk og i Norge anvendes det tre; nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk.

Samisk bosetting i Norge har endret seg i takt med endringen ellers i landet. I 2019 var det for første gang at en by hadde den største samiske befolkningen i samemanntallet, hvor Tromsø var større enn den største kommunen Kautokeino (Sametinget 2019). Nystad og Pedersens (2014) forskning om samer i byene viser at det er en endring i samisk bosettingsmønster og viser hvordan dette gir nye rammer for utvikling av samiske kulturform. Tidligere opplevde samer at det å flytte til byene betydde vanskeligere rammer for å vise og utvikle samisk språk og kultur, mens det i dag er bedre rammer for å ha en identitet som same i byene. Endringen skyldes både generell urbanisering i samfunnet og at samisk møtes med mer positive holdninger nå enn tidligere, både på individnivå og samfunnsnivå. Sametinget bidrar til større demokratisk innflytelse (Josefsen, 2007) og myndighetene er mer bevisst sine forpliktelser. Det er lettere å være ung same i dag i byen og samene opplever i mindre grad at det samiske språket og kulturen blir borte i møte med den norske majoriteten.

Samiske familier og barn som barnevernets møter er en del av et samisk samfunn under endring. Mange er bevisst sine rettigheter til å bevare og videreutvikle samisk kultur og språk og stiller med forventninger til barnevernet basert på disse rettigheten. Men det er også mange som opplever at møte mellom barnevernets verdensbeskrivelse og den verden de kjenner som sin egen som er preget av distanse og manglende gjensidig tillit.

De fem nasjonale minoritetene

I Norge har vi fem nasjonale minoriteter; romani/tater, rom, kvener/norskfinner, skogfinn og jøder. Alle disse har lang historie i Norge, hvor kvener, romanifolket og skogfinner har vært i Norge i mange flere århundre, og rom og jøder fra 1800-tallet (Moen & Lund, 2010). De fem gruppene er forskjellige, med forskjellig historie, kultur, språk og nåværende situasjon (Nikolai Brandal, Døving, & Plesner, 2017).

Flere av de nasjonale minoritetene har et eget språk. Kvenene/norskfinnenes språk er kvensk, romani/taterens språk er romani, roms språk er romanes. Disse tre språkene, ved siden av samisk, er minoritetsspråk i Norge som er beskyttet av Minoritetsspråkpakten. Beskyttelsen innebærer både at språkene skal bevares og videreutvikles, og at hindringer som fremmer at språkene anvendes skal fjernes. Mange er ikke klar over at disse tre språkene er aktivt i bruk i dag. Det henger sammen med at den generelle kunnskapen om de nasjonale minoritetene er relativt lav i befolkningen. De får lite plass i offentligheten og media. Elevene lærer lite om disse fem gruppene i skolen og de nasjonale minoritetene har få arena hvor de kan formidle sine opplevelser og oppfatninger. Dersom noen ønsker å lære mer om disse fem minoritetsgruppene vil de erfare at det er lite litteratur og få informasjonskilder.

Politikken overfor de nasjonale minoriteter i Norge har vært en preget av fornorskning og assimilering (Nikolai Brandal et al., 2017). Selv om det fra 1970-tallet var tendenser til integrering og innlemming, var det først på 1990 tallet det skjedde en endring mot beskyttelse og vern av egenart og integrasjon med fokus på samfunnsdeltakelse (Berge, Haugsevje, & Løkka, 2020; Nikolai Brandal et al., 2017). Det betyr at det er, historisk sett, kun en kort periode hvor de nasjonale minoritetene har blitt møtt med holdninger om at de er en berikelse. På tross av at den offisielle politikken har blitt endret gir både romani/tater og rom uttrykk for at de opplever myndighetenes form for inkludering i saker som gjelder minoritetene som krevende, hvor både dialogform og representasjon kan fremstå som lite relevant eller formålsrettet (Berge et al., 2020). Fremdeles har nasjonale minoriteter opplevelser om at nasjonale minoriteter en forventning til at de skal tilpasse seg storsamfunnet på tross av at den offisielle politikken sier

det motsatte (Hegseth, 2004). De politiske bestrebelsene er derfor ikke nødvendigvis opplevd som troverdige, og samhandlingen mellom folkegruppene og myndighetene har derfor tidvis vært preget av gjensidig mistillit, særlig gjelder det tater/romani og rom (Berge et al., 2020; Hans Morten, 2019).

Disse fem gruppene er innbyrdes ulike, både med hensyn til historikk, kultur, språk og religion. Alle har imidlertid hatt tilknytning til Norge i århundre og opplevd diskriminering og forfølgelse i løpet av perioden, men på forskjellige måter og til forskjellig tid. Før- og etterkrigstiden var en sentral tid for assimilering, diskriminering og rasisme. Dette har de fem nasjonale minoritetene og den samiske befolkningen til felles.

Av de fem nasjonale minoritetene er det romani/tater og rom som forteller om store utfordringer i forhold til møte med barnevernet (Saus et al., 2018). De forteller disse to gruppene om stor mistillit til barnevernet. Dette har de til felles med den samiske befolkningen, hvor mange uttrykker at det er en manglende tillit til barnevernet (Saus, 2019b). I resten av kapittelet vil derfor konsentrasjonen være rettet mot disse tre folkegruppene. Utfordringene handler både om manglende tillit til myndighetene generelt og barnevernet spesielt. Erfaringer de har er samlet i en felles narrativ om at barnevernet ikke er til å stole på.

[Utfordringene i samene og de nasjonale minoritetenes møte med barnevernet](#)

Samene og de nasjonale minoritetene forteller om mange utfordringene i møte med barnevernet er (Saus et al., 2018). Utfordringene gjelder både manglende tillit og manglende kultursensitivitet. Mange forteller om frykt for barnevernet (Lunga, 2017). Barnevernet kritiseres også for ikke å tilrettelegge kommunikasjon på en måte som er gjenkjennelig for urfolk og nasjonale minoriteter (Boine, 2007).

Et annet forhold gjelder overrepresentasjon i barnevernet. Samene, rom og romani/tater opplever at de er overrepresentert i barnevernet. Det representerer en særskilt utfordring fordi vi ikke tillater registrere på etnisitet i Norge (Andresdatter Siri & Broderstad, 2015). Grunnen er tidligere tiders erfaringer om at slike register kan misbrukes (Fossheim & Ingierd, 2009). Det betyr imidlertid at det er vanskelig å gi konkrete tall eller statistikk på hvor mange samiske-, romani-/tater- eller romske barn som har tiltak fra barnevernet. Dette gir grunnlag til uenighet mellom folkegruppene og barnevernet om hvor mange barn det gjelder. Barnevernet kan også oppleve det som utfordrende å vite om barnet og familien de jobber med er samisk, rom eller romani/tater.

Internasjonalt er overrepresentasjon en vanlig begrunnelse for at det må settes inn ekstra innsats for å styrke barnevernets arbeid overfor urfolk og nasjonale minoriteter, se for eksempel (Blackstock, 2011; Cram, Gulliver, Ota, & Wilson, 2015; Douglas & Walsh, 2013; Trocmé, Knoke, & Blackstock, 2004). Slik dokumentasjon fremstår som konkrete tegn på at noe er galt. Det brukes som grunnlag for å undersøke hva overrepresentasjonen skyldes og hva man kan gjøres for å endre denne situasjonen. Når det ikke er mulig å registrere på etnisitet i Norge får det flere konsekvenser. Det fører det til at opplevelsen om at man som folkegruppe utsettes for urett blir vanskelig å dokumentere. Strategisk endringsarbeid blir i liten grad satt i verk uten statistisk dokumentasjon på urett eller uønskede tilstander. Mulig mangel på kultursensitivitet i barneverntjenesten blir ikke identifisert. Med andre ord kan det at vi ikke registrerer på etnisk grunnlag være med på å forklare at det er relativt lite forskning på barnevernets møte med nasjonale minoritetene, på tross av at det hersker relativt stor enighet om at dette er en utfordring (Saus et al., 2018).

Det er også en utfordring at samene og de nasjonale minoritetene utsettes for kumulativ diskriminering, det vil si at minoriteter opplever diskriminering på tvers av ulike arena og i ulike sammenhenger uten at disse sees i sammenheng. Kumulativ diskriminering fører til at diskriminering griper inn i generasjoner fremover og forringer de livssjanser som individene har (Midtbøen & Lidén, 2016). Barnevernet er ikke den eneste arena hvor samene og nasjonale minoriteter opplever diskriminering, noe som forsterker hver enkelt erfaring og kan gi konsekvenser for lang tid fremover.

Konvensjoner for urfolk og nasjonale minoriteter

Samene og de fem nasjonale minoritetene har til felles at internasjonale lover gir dem vern mot diskriminering og rett til å leve i tråd med sin folkegruppes språk, kultur og religion (Nikolai Brandal et al., 2017). Konvensjonen gir dem rettigheter som barnevernet er forpliktet til å etterleve og de er derfor av særlig betydning for diskusjon av hvordan barnevernet kan møte samene og de nasjonale minoritetene.

Urfolkskonvensjonen gir rettigheter til samene i Norge, mens Europarådet rammeplanen om beskyttelse for nasjonale minoriteter gir rettigheter for nasjonale minoriteter. I tillegg har til disse konvensjonen har både urfolk og de fem nasjonale minoritetene rettigheter etter FNs menneskerettigheter. Artikkel 27 om at personer som tilhører en etnisk, religiøs eller språklig minoritet, har rett til, sammen med andre av sin gruppe, å dyrke sin egen kultur, utøve sin religion og bruke sitt språk.

I den internasjonale urfolkskonvensjonen defineres urfolk som en folkegruppe som sosialt, kulturelt og økonomisk skiller seg fra andre deler av det nasjonale fellesskapet, er ansett som opprinnelige i et område og uavhengig av sin rettslige stilling har beholdt noen av sine kulturelle og politiske institusjoner (ILO 169). Det viktigste som denne konvensjonen regulerer er at samene har som urfolk rett til å bevare og videreutvikle sin identitet, kultur og språk. I tillegg er det viktig at det er internasjonalt anerkjent at samene som urfolk har rett og behov for å utvikle sine institusjoner og selv kunne avgjøre integrering og være med å bestemme i saker som angår dem.

Nasjonale minoriteter er en betegnelse som ble offisielt tatt i bruk i 1999 da Norge ratifiserte Europarådets rammekonvensjon for vern av nasjonale minoriteter. Denne rammekonvensjonen, ved siden av Den europeiske pakten for region og minoritetsspråk fra 1992, gir de nasjonale minoritetene i Norge beskyttelse. Nasjonal minoritet er en betegnelse på en folkegruppe som har lang tilknytning til staten. Rammekonvensjonen peker på at et demokratisk samfunn ikke bare skal respektere etniske, kulturelle, språklige og religiøse identiteter, men at det også bør legge til rette for at disse kan uttrykkes, bevares og videreutvikles. Det er nødvendig å skape en atmosfære av toleranse og dialog slik at kulturelt mangfold ikke fører til splittelse, men berikelse for hvert samfunn. Et tolerant Europa virkeliggjøres ikke bare gjennom samarbeid mellom stater, men også mellom lokale og regionale myndigheter. Det står også at historien har vist at beskyttelse «av nasjonale minoriteter er avgjørende for stabilitet, demokratisk sikkerhet og fred på dette kontinent». Denne konvensjonen løfter frem identitet, retten til egenart og likeverd, samt vern mot diskriminering. Rammekonvensjonen er begrunnet i menneskerettigheter.

Urfolkskonvensjonen og rammekonvensjonen legger med andre ord ikke bare til rette for å kunne leve i tråd med sin kultur, bruke sitt språk og ha mulighet til å utvikle en trygg identitet. De anerkjenner også at statenes behandling av urfolk og minoriteter har skadet folkegruppene gjennom diskriminering, rasisme og assimilering og at derfor må myndigheten også gjøre det mulig for urfolk og nasjonale minoriteter å revitalisere kultur, språk og identitet. Konvensjonene gir derfor tosidige forventninger til myndighetenes tjenester. For det første stilles det krav om at tjenestene utføres på en måte som sikrer at rettighetene blir ivaretatt. For det andre stilles det krav om at tjenestene må legge til rette forutsetninger for å videreutvikle kultur, språk og identitet og legge føringer for revitalisering og forsoning. Det første kravet er gitt noe oppmerksomhet i norsk barnevern. Dette andre kravet er i liten drøfte i relasjon til norsk

barnevern. Dette området må få langt større oppmerksomhet og beskrivelser av hvordan barnevernet kan møte denne forventingen er nødvendig.

Fornorskning, assimilering og ekskludering

Politikken overfor de nasjonale minoriteter i Norge har vært en preget av fornorskning, assimilering og ekskludering (Nikolai Brandal et al., 2017; Moen & Lund, 2010). Selv om det fra 1970-tallet var tendenser til integrering og innlemming, var det først på 1990 tallet det skjedde en endring mot beskyttelse og vern av egenart og integrasjon med fokus på samfunnsdeltakelse (Nikolai Brandal et al., 2017; Moen & Lund, 2010). Fornorskning er en betegnelse på en den norske assimileringpolitikk hvor målet har vært at minoriteten skal bli norsk. Politikken var rådende fra 1700 tallet frem til 1980-årene. Assimileringpolitikken ble ført overfor både samene og de nasjonale minoritetene (Bjørklund, 1985; Nikolai Brandal et al., 2017).

Det har vært en aktiv politikk overfor samene med det mål å gjøre den samiske befolkningen om til norsk. Begrunnelsen varierte, fra sosialdarwinistisk holdninger på 1800-tallet til utenrikspolitiske frykt for de som ble betraktet som fremmede (Nik. Brandal & Brazier, 2017). Utover etterkrigstiden var fornorskningen tett knyttet til velferdsstaten og tro på at assimilering ville føre til bedre sosiale, økonomiske- og helsemessige situasjon for samene. Ideene hang også tett sammen med likhetsideologien i Norge, hvor likhet betydde lik, ikke likeverdige, stod sterk (Gullestad, 1989).

Både samene, romani/tater og romere har sterke fortellinger om assimilering og diskriminering. Samene ble utsatt for en aktiv fornorskningpolitikk hvor det var et uttrykt politisk mål å gjøre den samiske befolkningen til nordmenn (Minde, 2003). Krav om norske navn for å kjøpe land (Pedersen, 2001; Øyvind, 2017), forbud mot samisk på skolen ble aktivt bruk (Jensen, 2005), samt at det var utpregede negative holdninger mot det samiske (Salvesen, 2003), var virkemidler i fornorskningpolitikken. Vars (2017) har brukt ordet folkemord om denne politikken. Bjørklund (1985) viste hvordan folketellingen tyder på at et samisk distrikt på få år ble norsk på tross av at det ikke er stor inn- eller utflytting. Taterne/romani ble frem til 1989-tallet tvangssendt til Svanviken arbeidskoloni for å bli avvent fra reising og andre tradisjonelle levemåter (Møystad, 2016). I kolonien var ikke lov å snakke romani, bruke tradisjonell klær, drive tradisjonelt håndarbeid eller ha kontakt med slektninger. De ble truet med at barna ble tatt fra dem om de ikke fulgte påbudene. Å ta omsorgen for barna fra foreldrene og la dem vokse opp i norske hjem var vanlig. Man regner med at minst 1500 barn er tatt fra familiene for å

fornorske tater/romani. I førkrigstiden og frem til 1956 handlet mye av den norske politikken ekskluderingspolitikk. Norske rom ble hindret likeverdig deltakelse i det norske samfunnet (Brustad, Lien, & Rosvoll, 2017; Hvinden & Norges, 2000). Rom opplevde å bli nektet innreise til Norge før krigen, noe som førte til at mange ble drept i konsentrasjonsleirer (Rosvoll & Bielenberg, 2012). Rom har også erfaringer hvor de opplever systematiske tiltak som ødelegger dem som folk, blant annet ved hjelp av tvangsplassering av barn i fosterhjem (Karoli, 2014). Romene har blitt utsatt for forfølgelse, diskriminering og rasisme i et omfang som har ført til et eget ord for det; antiziganisme. Det betyr en særegen form for rasisme mot romere basert på en ideologi om rasemessig overlegenhet og med røtter i historisk diskriminering (Zippermann, 2005).

Ulike virkemidler ble brukt for å fremme fornorskning, men kirke og misjonering, skole og barnevern har vært sterke virkemidler som har hatt stor effekt (Wallin Weihe, 1999) og dermed også mye brukt. Skole, institusjon og barnevern er bruk som en måte å assimilere andre urfolk (Jacobs & Saus, 2012). Når barnevernet opplever manglende tillit i den samiske befolkningen, kan noe forstås i lys av barnevernets rolle under fornorskningen. Også overfor de nasjonale minoritetene var misjonering, skole, institusjoner og barnevern virkemidler som ble aktivt brukt for å fornorske (Moen & Lund, 2010).

Historiske traumer

Begrepet historisk trauma beskriver undertrykking av en folkegruppe og den effekten undertrykkingen har på lang sikt (Alexander, Eyerman, Giesen, Smelser, & Sztompka, 2004; Evans-Campbell, 2008). Begrepet brukes når urfolk og nasjonale minoriteter har blitt utsatt for systematisk undertrykking, kolonialisering eller assimilering. Historisk traume beskriver effekten av folkegrupper som utsettes for systematisk vold, tvangsløkalisering eller omplassering, økonomisk utbytting og fratatt mulighet til kulturell utfoldelse på grunn av sin tilknytning til folkegruppe (Evans-Campbell, 2008; Sotero, 2006).

Samene og de nasjonale minoritetene i Norge har vært utsatt for alle disse fire formene for overgrepene (Nikolai Brandal et al., 2017). Det kan ha skjedd i ulik grad, til ulike tider og med ulike virkemidler, men norske myndigheter har utsatt samene og de nasjonale minoritetene for behandling som er gir kulturelle traumer. Det vil si at de har utsatt folkegruppene for behandling som kvalifiserer for at det har betydning for folkegruppen i flere generasjoner. De har utført strukturell og systematisk vold, for eksempel ved tvangssterilisering av taterne (Fodstad, 1999), anti-ziganisme og anti-semittisme (Brustad, Lien, Rosvoll, & Vogt, 2017). Økonomisk

deprivasjon i form av mindre tilgang til fellesskapets ressurser eller hensatt i varig fattigdom har også vært en del av den historiske behandlingen av minoritetene (Brage Hammeren, 2017). Tvangsplassering av romani/tatere på Svanviken arbeidskoloni viser at tvangsplassering har vært gjort i Norge overfor nasjonale minoriteter (Austvik & Mork, 1998; Møystad, 2016). Systematisk bruk av fosterhjems utenfor folkegrupper kan også fortolkes som tvanglokalisering og hindringer i kulturell utfoldelse.

Assimileringsprosessen som var rettet mot alle, både samene og de fem nasjonale minoritetene, hadde som politisk målsetting å forhindre kulturell utfoldelse (Nikolai Brandal et al., 2017). Slike hendelser gir felles historier og identitet som kan følge et folk over flere generasjoner (Alexander et al., 2004). Historisk traume forklarer hvorfor oppleves som rammet samene, rom og romani/tater flere generasjoner tilbake påvirker folk i dag og hjelper oss til å se hvordan prosessene som fører til kumulativ diskriminering. Begrepet gir en analytisk innfallsvinkel som viser at vansker som enkeltpersoner opplever, som for eksempel psykisk helsevansker, rus og økonomiske vansker, kan ha sin årsak i den historiske hendelser som folkegruppen ble utsatt for.

Kolonialisering av sinn

Kolonialisme betyr at en stat erobrer et annet folks land, og kontrollerer og utnytter dette folket og ressursene i landet. Selv om begreper brukes mest om europeiske staters oppretter kolonier i andre områder av verden, er det også brukt om okkupasjon av sinn (Pedersen, 2012; Somby, 1991). For eksempel kan forestillingen om kolonialisering av sinn brukes om måten staten brukte norskhet som kriterier på å kunne kjøpe land. Det er også brukt om behandlingen av rom og romani/tater i Europa (Sali, 2020). Nutton og Fast (2015) har kalt kolonialisme for «the big event» i en analyse hvor de viser at kolonialisme har påvirket syv generasjoner. Analysen viste at selv om kolonialisering består av mange ulike strukturelle forhold, fungerer kolonialisering som en stor historisk hendelse som innvirker på livene til folk i mange generasjoner.

Fornorskningen av samene, rom og romani/tater kan forstås som en slik «big event»; et felles historisk traume påvirker situasjonen til folk i dag. Sosialarbeidere i samiske områder og på reservat for Amerikanske urfolk i USA deler erfaringen om at de må ta hensyn til tidligere hendelser i arbeid med familier med urfolksbakgrunn (Nygård, 2018a; Saus, 2019a).

Med utgangspunkt i teorien om historiske traumer som «the big event» kan man forstå den manglende tilliten til barnevernet i mange samiske familier. Mistilliten har ikke nødvendigvis oppstått i det siste, men kan være en fortolkning av barnevernet gjort over lang tid; også over

flere generasjoner. Mistilliten har sin rot i en nedarvet mistillit til barnevernets hensikt. Det kan handle om fortelling om barnevernet som familien opplever som sin, selv om det ikke er selvopplevd. Om barnevernet skal jobbe med denne mistilliten, må det tas hensyn til dette. Det fordrer at barnevernet tar hensyn til hva de har gjort historisk, og hvordan barnevernet har behandlet folkegruppen over tid. For å jobbe mot å øke tilliten og forbedre kommunikasjonen, er det nødvendig å bidra til å anerkjenne de opplevelsene som folk og deres slektninger har hatt med barnevernet og legge til rette for forsoning.

Makten i fortellingene

«Makten på det narrative plan», sa Edward Said (1995), og pekte med denne formuleringen på hvordan palestinere ikke fikk innflytelse fordi de ikke eide makten til å fortelle historien. Det han snakket om er at den som eier retten til å fortelle historien også eier makten til hva som er sant, falskt, rett og galt. Innen urfolksmetodologi er dette en av de sentrale poengene; å rette opp urett som er begått mot urfolk er å la urfolk selv få være de som lager fortellingen. Den som kan kalles grunnleggeren av urfolksmetodologi, Smith (1999), viste hvordan forskning systematisk har utelatt urfolk i beskrivelse og måter å forstå verden. Hun beskrev også ulike prosjekt som kunne endre dette, hvor urfolk selv var premissleverandører for hva som var gyldig kunnskap. I disse prosjektene tok urfolk selv makten i å fortelle hva som var problemet, hvilke metoder som var relevante og hvordan resultatene kunne forstås, i de prosjektene hun beskrev. Urfolksmetodologi er i dag en vitenskapsteori som brukes mye blant de som driver forskning som gjelder urfolk. Det å gi makten til å være med i fortellingen om hva som har verdi er grunnleggende.

Av den grunn er narrative et sentralt prinsipp i urfolksmetodologi. Å ha makten til å fortelle historien anses som viktig fordi historiefortellingen er måten man kan få makten på det narrative plan – makten til å fortelle hva som er gjeldene. Derfor er narrativ et nøkkelbegrep innen urfolksmetodologien. Å ha en stemme med i fortellingen og bringe inn urfolks opplevelser og erfaringer når fortellingen skal fortelles er å legge til rette for kontra-narrativer (Sools & Schuhmann, 2014). Det vil si fortellinger som utfordrer med andre måte å forstå fenomener på. Utfordre de eksisterende fortellinger med andre historier; andre måter å tolke på og andre forslag til løsninger. Historier som urfolk og nasjonale minoriteter kan gjenkjenne og oppleve som sine. Dette anses som viktig fordi det er fortellingen som gir makt og innflytelse. Den som eier historien, eier også definisjonsmakten for hva man skal gjøre.

Urfolksmetodologiens oppmerksomhet mot makten i narrative kan bidra til en kritisk debatt om barnevernets makt i møte med urfolk og nasjonale minoriteter. Selv om barnevernet vis si at det handler om å beskrive barns omsorgssituasjon og komme med forslag som kan bedre en situasjon, er fortellingen om barnevernet annerledes for nasjonale minoriteter og urfolk. I deres fortelling er barnevernet noe som kan ta barna, og noe man frykter. Denne fortellingen kan ha sin rot i nedarvede erfaringer og de historiske traumene. Uten å komme dem i møte med disse fortellingen, og gi disse rom i samtalen om barnevernet i dag, er det vanskelig å jobbe med økt tillit og bedre møter mellom barnevernet og de nasjonale minoritetene. De nasjonale minoritetene og urfolkenes fortellinger om barnevernet må være med i dialogen mellom disse partene. Historien om barnevernets medansvar i fornorskning, assimilering og ekskludering er ikke bare folkenes historie, det er også barnevernets historie.

De-kolonisering gjennom urfolkskunnskap

Internasjonale barnevernsrelatert forskningen om urfolk og nasjonale minoriteter er det mange som utfordrer at barnevernets praksis ikke er tuftet på kunnskap om urfolksbarn og deres familier (Bennett, Zubrzycki, & Bacon, 2011; Bessarab, 2015; Coates, Hetherington, Gray, Yellow Bird, & Jordan, 2016). De viser hvordan omsorg, oppvekst og familieliv er intimt forbundet med folkegruppen du er en del av og stedet hvor du lever ditt liv. Å jobbe med barn, ungdom og familier i vanskelige situasjoner, fordrer at det gjøres i kontekst av stedet der de bor (Saus, 2003), bygger opp om trygg etnisk identitet (Javo, Alapack, Heyerdahl, & Ronning, 2003) og tar hensyn til de kulturelle traumer som kan være aktuelle (Brokenleg, 2012).

Som en forlengelse av disse diskusjonene ble det i 2014 enighet om en global definisjon av sosialt arbeid (IFSW, 2014). Den norske oversettelsen er slik (FO, 2017).

Sosialt arbeid er et praksisbasert yrke og en akademisk disiplin som fremmer sosial endring og utvikling, sosialt samhold, myndiggjøring og frigjøring av mennesker. Prinsippene om sosial rettferdighet, menneskerettigheter, kollektivt ansvar og respekt for mangfold er sentrale i sosialt arbeid. På grunnlag av teorier i sosialt arbeid, andre samfunnsvitenskapelige disipliner, humaniora og urfolkskunnskap involverer sosialt arbeid mennesker og strukturer for å møte utfordringer i livet og styrke menneskers livskår.

I denne definisjonen er urfolkskunnskap, ved siden av samfunnsvitenskapelige disipliner og humaniora, trukket spesielt frem som et av kunnskapsområdene som sosialt arbeid er grunnlag på. Dette perspektivet utfordrer den sedvanlige praksis i barnevernet om at metoder som er

utviklet for og med vestlige samfunn kan overføres til urfolkssamfunn utfordres (Bennett et al., 2011; Bessarab, 2015; Brydon, 2012). I Norge er urfolkskunnskap i liten grad tematisert som faglig grunnlag for virksomheten, men får økende oppmerksomhet i forskning for og med samisk sosialt arbeid, se for eksempel Henriksen, Hydle, and Kramvig (2020); Nygård (2018a); Saus (2019a)

Urfolksmetodologi handler om at urfolk og nasjonale minoriteter får ta del i kunnskapsutviklingen. I praksis betyr det at urfolk og minoriteter får definisjonsmakten utviklings- og forskningsprosjekter som angår dem (Smith, 1999). Når man jobber med urfolksmetodologi som vitenskapsteoretisk rammeverk, legger man vekt på at urfolk selv skal ha sentrale roller i kunnskapsutviklingen og man forsker ikke *på* urfolk, men *med* urfolk (Beeman-Cadwallader, Quigley, & Yazzie-Mintz, 2012; Grenier, 1998). Urfolksmetodologisk forskning tar sikte på at forskning bidrar til dekoloniserende prosesser (Kovach, 2009).

Dekolonisering er motsatsen til kolonialisme. Det utfordrer den tradisjonelle måten å drive kunnskapsutvikling. Det utfordrer også prosesser som opprettholder maktstrukturer som fører til marginalisering og fratrer folkene det gjelder mulig innflytelse på beslutninger. Dette er et teoretisk kunnskapsområde som er laget for å ta oppgjør med de langtidskonsekvensene som historisk traume har påført urfolk og nasjonale minoriteter. I prosjekter som følger urfolksmetodologi, er det ikke urfolk og minoriteter som skal passe inn i de ramme som settes for å delta i kunnskapsproduksjonen, men prosjektene skal utformes slik at de kan delta og skape rom for prosesser som er frigjørende (Strelein & Tran, 2013).

Dette perspektivet utfordrer ideen i barnevernet hvor metoder som er utviklet for og med vestlige samfunn kan overføres til urfolkssamfunn (Bennett et al., 2011; Bessarab, 2015; Brydon, 2012). Det innebærer at makten i kunnskapsproduksjonen flyttes fra akademikere og andre kunnskapsprodusenter som jobber etter vestlige teorier, basert på kunnskap om majoriteten, til urfolk og nasjonale minoriteter. De nasjonale minoritetene og urfolk må ikke kun delta i sine egne saker, men inviteres med når barnevernet skal videreutvikles. Når barnevernet skal utvikles og fremtidens barnevern skapes, må erfaringene deres, både i sakene som skjer nå og i de som skjedde for generasjoner siden, løftes frem og gjøres til fortellinger som barnevernet må forholde seg til.

Restorativ praksis

De prosessene som urfolksmetodologien satte i gang, kjenner vi i dag som restorativ praksis. Restorativ praksis betyr handlinger som tar sikte på å gjenopprette og reparerer en skadd

relasjon (Matt, 2016). Det er et grunnleggende perspektiv i konfliktråd (Borg, 2014) og familierådsmodellen i barnevernet (Sen, Morris, Burford, Featherstone, & Webb, 2018). Innenfor barnevern og sosialfaglig arbeid er restorativ praksis brukt når man sikter mot å gjenopprette urfolk og nasjonale minoriteters kulturelle og tradisjonelle praksis som er ødelagt av kolonialisering (Henriksen et al., 2020). Kolonialisering og assimilering har ført til at tradisjonell og kulturelle praksisene ikke er i bruk lengre eller brukes i langt mindre grad enn tidligere.

I New Zealand førte restorativ praksis til at modeller for konflikthåndtering ble basert på urfolkenes måte å løse konflikter på. Den mest kjente i barnevernsfeltet i Norge er familierådsmodellen som er basert hvordan Maorifolket involverer storfamilien i konflikter og når familie har utfordringer (Fulcher, 1999). Denne arbeidsmodellen er implementert i Norge (Falck, 2006; Havnen & Christiansen, 2014; Sending, Strandbu, & Thørnblad, 2015). I Norge har imidlertid ikke modellen blitt brukt mye i barnevernets arbeid med samiske familier (Nygård, 2018b) eller i arbeid med nasjonale minoriteter og andre minoriteter.

Restorativ praksis betyr praksis som fører til at noe gjenoprettes. Grunnleggende i restorativ praksis er forsoning, mekling og myndiggjørende prosesser. Restorativ praksis ble utviklet i to parallelle prosesser som speilet hverandre, og ble én demokratiserende endringsprosess innen kriminologi-, sosialfag- og utdanningsfeltene. Den ene prosessen er utprøving av metoder innen kriminologi hvor gjerningsmann og offer møttes (Pearchey, 1989). Den andre er at tradisjonelle konfliktløsningsmodeller hos Maoriene på New Zealand løftet frem som rollemodell for nye praksis (Connolly, 2006). Begrepet myndiggjøring har stått sentralt. Makten tas fra de profesjonelle og gis til brukerne. Det sosialfaglige arbeidet er å legge til rette for mestring og at folk selv skal definere sine egne utfordringer og gjennom drøftinger finne frem til de ressursene de har. Oppmerksomheten er rettet mot demokrati, medvirkning og forhandling. Det er en praksis som utfordrer de maktstrukturer ved å legge til rette for at urfolk og nasjonale minoriteters stemmer får delta i konstruksjonen av hvilken praksis barnevernet skal ha.

Restorativ praksis handler om å bidra til gjenoppretting av slike sosiale praksiser. Tradisjonelle og kulturelt tilpassede arbeidsformer passer ofte bedre til familiene, fordi det er tar utgangspunkt i praksis som familien kjenner igjen og er fortrolige med. Men restorativ praksis handler også om å bidra til å reparere de skader som er skjedd, altså søke å reversere utviklingen. Et barnevern som tar sikte på restorativ praksis skal dermed ikke bare bidra til å knytte tiltak nærmere til lokal praksis, men også bidra til å endre de negative konsekvensene av tidligere kolonialisering praksis. Dersom barnevernet har ført til overrepresentasjon i fosterhjems- eller

institusjonsplassering, skal barnevernet ikke bare endre praksis, men også bidra til å reparere de negative konsekvensene av denne praksisen. Det kan for eksempel være å bidra til å gjenske tapt identitet, språk eller tilknytning til en folkegruppe. Dette er handlinger som er lettere å få til dersom barnevernet har integrert urfolksmetodologi som metode og dermed være kunne gjøre urfolksskunnskap som en del av grunnlagskompetansen.

Gjenoppretting og forsoning

Det vi har drøftet frem til nå, er en av forklaringen på at for samer, tater/romani og rom mangler tillit til barnevernet er at barnevernet har vært et virkemiddel i fornorskning, assimilering og ekskludering. Det har vært en pågående politikk over flere generasjoner og gjennom hele det tjuende århundret. Selv om barnevernet kan vise til endrede holdninger er denne erfaringen fremdeles levende for mange. At legitimiteten skal bygges opp ved at samer, tater/romani og rom skal la barnevernet ikke går i dialogen med dem og deres erfaringer som gruppe, er ikke realistiske.

For å sette i gang endringer mot bedre tillit mellom samer og de nasjonale må barnevernet sette i gang restorativ praksis og anerkjenne behovet for forsoning. Forsoning betyr ikke underkastelse eller taus aksept. I denne sammenhengen betyr forsoning å anerkjenne hva folkegruppene har vært utsatt for og gi ektefølt unnskyldninger. Basert på disse to handlingene, anerkjenne og unnskyldte, kan det skapes en plattform for å etablere nye relasjoner. Fortiden må erkjennes, før forsoningsarbeidet kan igangsettes (Johnsen & Skum, 2013; Skum, 2013).

Barnevernet har vært en fornorskingsaktør. Det er derfor behov for at barnevernet legger til rette for forsoning, hvor det er barnevernet som må tre inn i rollen som «den som har gjort uakseptable handlinger», som man sier innen restorativ praksis (Studsrod, 2012). Hvordan kan barnevernet gjøre det? Barnevernet kan ikke alene finne ut hvordan det kan gjøres. Det er nødvendig å invitere urfolk og de nasjonale minoritetene inn i dette arbeidet. Det er nettopp manglende inkludering har skapt en situasjon preget av mistillit.

Avslutning

I dette kapitlet har drøftet fornorskingspolitikken overfor samene og nasjonale minoriteter og undersøkt hvordan barnevernet kan bidra til gjenoppretting og forsoning.

Vi har sett at samene og de nasjonale minoriteter har vært utsatt politikk som har ført til fornorskning, assimilering og ekskludering. Barnevernet har vært en aktør i denne diskriminerende politikken. Utfordringene i møtet mellom samene og de nasjonale minoritetene kan forstås i lys av dette. Selv hendelser som skjedde for flere generasjoner siden kan ha

betydning for folk i dag dersom de er knyttet til kolonialisme. Slike konsekvensene kalles historiske traumer. Siden barnevernet har vært et viktig virkemiddel for forskning må barnevernet ikke bare ta sikte på å jobbe med situasjonen til barnet og familien i dag, men også bidra til reparering gjennom restorativ praksis og forsoningsprosesser.

I dette kapitlet har restorativ praksis blitt knyttet til urfolksmetodologi, et perspektiv som fordrer at urfolk og nasjonale minoriteter er med på å utvikle den kunnskapen som barnevernet skal anvende. Gjennom dette får samer, rom og romani/tater makten til å være med på å fortelle hva som er viktig i barnevernets arbeid. Å få makten på det narrative plan, som Said sier, betyr at samer, rom og romani/tater kan være med å definere hvordan barnevernet skal jobbe med folkegruppene. Det er dekolonialiserende fordi det forskyver makten og restorativ fordi det kan bidra til forsoning.

For at norsk barnevernet skal klare å følge opp konvensjonen som gir samene og de nasjonale minoritetene rettigheter, må barnevernet ta hensyn til de restorative prosessene som preget barnevernsrelatert fagutvikling internasjonalt. Det ser vi i at urfolkskunnskap har fått plass som grunnleggende teori i internasjonalt sosialt arbeid, og vi ser det i anerkjennelsen av at historisk traume har konsekvenser for familier mange år og generasjoner etter «the big event».

Norsk barnevern må gå inn i disse prosessen, og lære av den oppmerksomheten som det er innenfor det internasjonale barnevernsfeltet mot urfolk og nasjonale minoriteters deltakelse, ikke bare i egen sak, men også som gruppe. Det fordrer en økt oppmerksomhet mot barnevernets egen rolle i diskrimineringen som samer og de nasjonale minoritetene i Norge har vært utsatt for. Urfolksmetodologi gir en metode som kan sette i gang slike frigjøringsprosesser som er nødvendig for å få til forsoning. I et perspektiv hvor man er opptatt av gjenoppretting vil man si at barnevernet har en plikt til å bidra forsoning på grunn av den rollen som barnevernet har hatt i forskning, assimilering og ekskludering av urfolk og nasjonale minoriteter. Det handler om å gjenopprette tillit hos urfolk og minoriteter i Norge etter å ha vært en medskaper av historiske traumer for disse folkegruppene. Barnevernet har også en plikt fordi barnevernets samfunnsmandat er å støtte og legge til rette for gode omsorgssituasjoner for barn og bistå familier med behov for støtte i omsorgsoppgavene.

Litteraturreferanse

- Alexander, J. C., Eyerman, R., Giesen, B., Smelser, N. J., & Sztompka, P. (2004). *Cultural Trauma and Collective Identity*. Berkeley, Calif.: University of California Press.
- Andresdatter Siri, S. R., & VBroderstad, A. R. (2015). Bruk av samisk etnisitet i forskningsdatabaser og helseregister. In. Tromsø: Senter for samisk helseforskning (SSHF), Institutt for samfunnsmedisin, Det helsevitenskapelige fakultet, UiT Norges arktiske universitet.
- Austvik, A., & Mork, M. (1998). *Folket som reiste - og forsvant : om fanter og fantemisjon*. Seim: AgA-bok.
- Beeman-Cadwallader, N., Quigley, C., & Yazzie-Mintz, T. (2012). Enacting Decolonized Methodologies. *Qualitative inquiry*, 18(1), 3-15. doi:10.1177/1077800411426414
- Bennett, B., Zubrzycki, J., & Bacon, V. (2011). What Do We Know? The Experiences of Social Workers Working Alongside Aboriginal People. *Australian Social Work*, 64(1), 20-37. doi:10.1080/0312407X.2010.511677
- Berge, O., Haugsevje, Å. D., & Løkka, N. (2020). *Kulturell berikelse – politisk besvær. Gjennomgang av politikken overfor nasjonale minoriteter 2000–2019*: TF-rapport nr. 490. Telemarksforskning.
- Bessarab, D. (2015). Changing How and What We Do: The Significance of Embedding Aboriginal and Torres Strait Islander Ways of Knowing, Being, and Doing in Social Work Education and Practice. *Australian Social Work*, 68(1), 1-4. doi:10.1080/0312407X.2015.973475
- Bjørklund, I. (1985). *Fjordfolket i Kvænangen : fra samisk samfunn til norsk utkant 1550-1980*. Tromsø: Universitetsforlaget.
- Blackstock, C. (2011). The Canadian Human Rights Tribunal on First Nations Child Welfare: Why if Canada wins, equality and justice lose. *Children and youth services review.*, 33(1), 187-194.
- Boine, E. M. (2007). Kulturelle aspekter og behandling. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 4(1), 108-117
- Borg, V. H. (2014). Ungdomsstraff: Gjenopprettende strafferett? In.
- Brage Hammeren, P. (2017). Fanget i fortiden? *Norsk antropologisk tidsskrift*, 28(2), 118-132. doi:10.18261/issn.1504-2898-2017-02-04
- Brandal, N., & Brazier, E. (2017). De fremmede og staten. In I. T. Plesner, N. Brandal, & C. A. Døving (Eds.), *Nasjonale minoriteter og urfolk. I Norsk politikk fra 1900 til 2016*. Oslo: Cappellen Damm Akademiske.
- Brandal, N., Døving, C. A., & Plesner, I. T. (2017). *Nasjonale minoriteter og urfolk i norsk politikk fra 1900 til 2016*. Oslo: Cappellen Damm akademisk.
- Brokenleg, M. (2012). Transforming Cultural Trauma into Resilience. *Reclaiming Children and Youth*, 21(3), 9-13.
- Brustad, J. A. S., Lien, L., & Rosvoll, M. (2017). Ekskludering; Norsk politikk overfor rom 1915-1956. In N. Brandal, C. A. Døving, & I. T. Plesner (Eds.), *Nasjonale minoriteter og urfolk i norsk politikk fra 1900 til 2016* (pp. 79-64). Oslo: Cappellen Damm akademisk.
- Brustad, J. A. S., Lien, L., Rosvoll, M., & Vogt, C. E. (2017). *Et uønsket folk : utviklingen av en "sigøynerpolitikk" og utryddelsen av norske rom 1915-1956*. Oslo: Cappellen Damm.
- Brydon, K. (2012). Promoting diversity or confirming hegemony? In search of new insights for social work. *International Social Work*, 55(2), 155-167. doi:10.1177/0020872811425807
- Bufdir. (2016). *Handlingsplan for å bedre tillit mellom etniske minoritetsmiljøer og barnevern 2016-2021*. Oslo: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

- Coates, J., Hetherington, T., Gray, M., Yellow Bird, P. M., & Jordan, D. L. (2016). *Decolonizing Social Work*. Farnham, UNKNOWN: Taylor and Francis.
- Connolly, M. (2006). Up Front and Personal: Confronting Dynamics in the Family Group Conference. *Family Process*, 45(3), 345-357.
- Cram, F., Gulliver, P., Ota, R., & Wilson, M. (2015). Understanding Overrepresentation of Indigenous Children in Child Welfare Data: An Application of the Drake Risk and Bias Models. *Child Maltreat*, 20(3), 170-182. doi:10.1177/1077559515580392
- Douglas, H., & Walsh, T. (2013). Continuing the Stolen Generations: Child Protection Interventions and Indigenous People. *The International Journal of Children's Rights*, 21(1), 59-87. doi:10.1163/157181812X639288
- Evans-Campbell, T. (2008). Historical Trauma in American Indian/Native Alaska Communities: A Multilevel Framework for Exploring Impacts on Individuals, Families, and Communities. *Journal of Interpersonal Violence*, 23(3), 316-338.
- Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter
- Falck, S. (2006). *Hva er det med familieråd? Samlerapport fra prosjektet: "Nasjonal satsing for utprøving og evaluering av familieråd i Norge"*. Retrieved from FO. (2017). *Global definisjon av sosialt arbeid*. Fellesorganisasjonen
- Fodstad, H. (1999). *Møter mellom tater og det norske samfunnet : erfaringer fra tvangssterilisering* (Vol. nr 2-99). Oslo: Institutt for kriminologi, Universitetet i Oslo.
- Fossheim, H. J., & Ingierd, H. (2009). Etniske grupper. Retrieved from <https://www.forskningsetikk.no/ressurser/fbib/bestemte-grupper/etniske-grupper/>
- Fulcher, L. C. (1999). Cultural origins of the contemporary family group conference. *Child Care in Practice*, 5(4), 328-339. doi:10.1080/13575279908415538
- Fylkesnes, M. K., Iversen, A. C., Bjørknes, R., & Nygren, L. (2015). Frykten for barnevernet - En undersøkelse av etniske minoritetsforeldres oppfatninger. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 92(02), 81-96
- Fylkesnes, M. K., & Netland, M. (2012). God praksis i møte med etniske minoritetsfamilier i barnevernet: saksbehandlers og foreldres erfaringer. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 89(04), 221-235
- Grenier, L. (1998). *Working with indigenous knowledge : a guide for researchers*. Retrieved from <https://ebookcentral.proquest.com/lib/tromsoub-ebooks/reader.action?docID=266308&query=>
- Gullestad, M. (1989). *Kultur og hverdagsliv : på sporet av det moderne Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hans Morten, H. (2019). Galt samme hva vi gjør? Staten og romanifolket/taterne. *Kritisk juss*, 45(3), 146-164. doi:10.18261/issn.2387-4546-2019-03-04
- Havnen, K., & Christiansen, Ø. (2014). *Kunnskapsstatus om familieråd. Erfaringer og effekter*. Bergen, Norway: Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU Vest), Uni Research Helse.
- Hegseth, E. F. (2004). Kampen om rommet : møter mellom en gruppe sigøynere og storsamfunnet, i lys av Bourdieu. In *Hovedfagsoppgave i sosiologi*. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Henriksen, J. E., Hydle, I., & Kramvig, B. (2020). *Recognition, reconciliation and restoration : applying a decolonized understanding in social work and healing process*. Stamsund: Orkana akademisk.
- Hvinden, B., & Norges, f. (2000). *Romanifolket og det norske samfunnet : følgene av hundre års politikk for en nasjonal minoritet*. Bergen: Fagbokforl.
- IFSW. (2014). Global definition og social work. Retrieved from <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>.
- ILO-konvensjonen nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater

- Jacobs, M. A., & Saus, M. (2012). Child Welfare Services for Indigenous Populations: A Comparison of Child Welfare Histories, Policies, Practices and Laws for American Indians and Norwegian Samis. *Child Care in Practice*, 18(3), 271-290.
<http://dx.doi.org/10.1080/13575279.2012.683777>
- Javo, C., Alapack, R., Heyerdahl, S., & Ronning, J. A. (2003). Parental values and ethnic identity in indigenous Sami families: A qualitative study. *Family Process*, 42(1), 151-164.
- Jensen, E. B. (2005). *Skoleverket og de tre stammers møte* (Vol. 7/2005). Tromsø: Eureka.
- Johnsen, T., & Skum, L. M. (2013). *Erkjenne fortid - forme framtid : innspill til kirkelig forsoningsarbeid i Sápmi* (Vol. 2013). Stamsund: Orkana.
- Josefsen, E. (2007). *Samene og de nasjonale parlamentene : kanaler for politisk innflytelse* (Rev. utg. ed. Vol. nr. 2/2007). Kautokeino: Kompetansesenteret for urfolks rettigheter.
- Karoli, S. (2014). *Norske sigøynerbarn : etnisk rensing og barnevern?* Oslo: Marxist forl.
- Kovach, M. (2009). *Indigenous methodologies : characteristics, conversations, and contexts*. Toronto: Toronto University Press.
- Lunga, S. (2017). Hvordan erfarer norske rom møtet med den norske barneverntjenesten? Perspektiver på barnevernets mandat og praksis ovenfor norske rom. In: The University of Bergen.
- Matt, E. (2016). Die Perspektive Übergangsmanagement im Straffälligenbereich: Ausstiegorschung, Soziale Arbeit und Restorative Justice. *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform*, 99(4), 269-284.
- Midtbøen, A. H., & Lidén, H. (2016). Kumulativ diskriminering. *Sosiologisk tidsskrift*(01), 3-26.
- Minde, H. (2003). Assimilation of the Sami - Implementation and Consequences 1. *Acto Borealia*(2), 121-146. doi:DOI: 10.1080/08003830310002877
- Moen, B. B., & Lund, A. C. B. (2010). *Nasjonale minoriteter i det flerkulturelle Norge*. Trondheim: Tapir akademisk forl.
- Møystad, M. ø. (2016). I dit ansikts sved skal du aede dit brød: Disiplinering og assimilering av tater på Svanviken arbeidskoloni 1908-1989. *Arbeiderhistorie*, 2016, 136-161.
- Nutton, J., & Fast, E. (2015). Historical Trauma, Substance Use, and Indigenous Peoples: Seven Generations of Harm From a "Big Event". *Substance Use & Misuse: "Big Events," Substance Use, and Its Interventions: A Global Perspective*, 50(7), 839-847. doi:10.3109/10826084.2015.1018755
- Nygård, R. H. (2018a). *Family and community involvement in indigenous social work : a comparative study*. UiT The Arctic University of Norway, Faculty of Health Sciences, Regional Center for Child and Youth Mental Health & Child Welfare, Tromsø.
- Nygård, R. H. (2018b). *Family and community involvement in indigenous social work : a comparative study*. (Ph.D.). UiT The Arctic University of Norway, , Tromsø.
- Nyseth, T., & Pedersen, P. (2014). Urban Sámi Identities in Scandinavia: Hybridities, Ambivalences and Cultural Innovation. *Acta Borealia*, 31(2), 1-21. doi:10.1080/08003831.2014.967976
- Pearchey, D. E. (1989). The Kitchener experiment. . In W. a. B. Galaway (Ed.), *Mediation and Criminal Justice. Victims, Offenders and Community*. London, UK: Sage.
- Pedersen, S. (2001). Fra bruk av naturgodene etter samiske sedvaner til forbud mot jordsalg til ikke-norsktalende ; og Deanodat: Ei bygd innerst i Tanafjorden. *Samiske sedvaner og rettsoppfatninger : bakgrunnsmateriale for Samerettsutvalget*, [289]-421.
- Pedersen, S. (2012). Samene og den norske historiske skole. *Juss i nord / Tore Henriksen og Øyvind Ravna (red.)*, 198-223.
- Said, E. W. (1995). *Orientalism*. London: Penguin Books.

- Sali, S. (2020). Colonialism and Postcolonialism The Roma as Postcolonial subjects: Romani Orientalist Representation in Europe. *Central European University*.
- Salvesen, H. (2003). Synet på og holdninger til samer før og etter Knud Leem : en ideologihistorisk analyse av samisk minoritetspolitikk. *Knud Leem og det samiske / redigert av Jan Ragnar Hagland og Steinar Supphellen*, 95-119.
- Saus, M. (2003). *Kontekstuellet barnevern : barnevern i samiske landskap*. Retrieved from Institutt for pedagogikk, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Tromsø:
- Saus, M. (2019a). Kulturell smerte - Begrepet bidrag til sosialt arbeid. In J. I. Nergård & P. Vitebsk (Eds.), *Kulturen som pasient. Uvanlige møter for vanlige folk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Saus, M. (2019b). Samene i Norge: Hvordan kan barnevern ta hensyn til samenes rettigheter som urfolk? In I. Kvaran, I. Stubbsrød, V. Paulsen, & K. Møvik (Eds.), *Barnevernpedagog. En grunnbok*. (pp. 158-199). Oslo: Universitetsforlaget.
- Saus, M., Salamonsen, A., Douglas, M., Hansen, K. L., & Thode, S. K. (2018). *Kompetansehevede tiltak, kunnskapsmiljø og samiske barns særlige rettigheter*. Tromsø: Regionalt kunnskapssenter for barn og unge, UiT Norges arktiske universitet.
- Sen, R., Morris, K., Burford, G., Featherstone, B., & Webb, C. (2018). 'When you're sitting in the room with two people one of whom... has bashed the hell out of the other': Possibilities and challenges in the use of FGCs and restorative approaches following domestic violence. *Children and Youth Services Review*, 88, 441-449. doi:10.1016/j.chilyouth.2018.03.027
- Sending, V., Strandbu, A., & Thørnblad, R. (2015). *RKBU Nord Rapport 2015: «Familieråd i fosterhjemarbeid» Presentasjon av utvalg, datamateriale og prosedyrer for datainnsamlingen*. Retrieved from
- Skum, L. M. (2013). Land is life - life is land : om urfolksrettigheter og forsoning sett i et diakonalt perspektiv. *Erkjenne fortid - forme framtid*, 139-151.
- Smith, L. T. (1999). *Decolonizing methodologies: Research and indigenous peoples*: Zed books.
- Somby, N. A. (1991). De okkuperte vårt land - og de okkuperte vårt sinn. *Albatross, Nr. 6 (1991)*, 67-69.
- Sools, A. M., & Schuhmann, C. M. (2014). Theorizing the narrative dimension of psychotherapy and counseling: A big and small story approach. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, 44, 191-200.
- Sotero, M. (2006). A conceptual model of historical trauma: Implications for public health practice and research. *Journal of health disparities research and practice*, 1(1), 93-108.
- Strelein, L., & Tran, T. (2013). Building Indigenous Governance from Native Title: Moving away from 'Fitting in' to Creating a Decolonized space. *Review of Constitutional Studies*, 18(1), 30.
- Studsrød, I. (2012). Ulike modeller for gjenopprettende ordninger etter krenkelser, overgrep og omsorgssvikt under barnevernets omsorg.
- Trocme, N., Knoke, D., & Blackstock, C. (2004). Pathways to the Overrepresentation of Aboriginal Children in Canada's Child Welfare System. *The Social service review (Chicago)*, 78(4), 577-600. doi:10.1086/424545
- Vars, L. S. (2017). Samene i Norge: Fra fornorskning til forsoning? In N. Brandal, C. A. Døving, & I. T. Plesner (Eds.), *Nasjonale minoriteter og urfolk i norsk politikk fra 1900 til 2016* (pp. 177-200). Oslo: Cappelen Damm Akademiske.
- Wallin Weihe, H.-J. (1999). *"Social work" and missionary work as part of the power game*. (Ph.D.). Lund University, Lund. Retrieved from <http://lup.lub.lu.se/record/19137>

- Zippermann, W. (2005). *What does Antiziganism mean? Proposal of a Scientific Definition from Different European Viewpoints*. II. Internationale Antiziganismuskonferenz. Universität Hamburg.
- Øverli, I. T., Bergman, S., Finstad, A.-K., & Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk, s. (2017). *"Om du tør å spørre, tør folk å svare" : hjelpeapparatets og politiets erfaringer med vold i nære relasjoner i samiske samfunn* (Vol. nr. 2/2017). Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Øyvind, R. (2017). Nye bidrag til eiendomshistorien i Finnmark. *Heimen*(1), 6-27.
doi:10.18261/issn.1894-3195-2017-01-02